

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 25. ANUL XV.

Telegrafulu este de două ori pe săptămână: joi și duminică. — Prenumeratiunea se face în Săbiu la expeditorul foiei pe afară la c. r. poste, cu bani găta prin scrisori francate, adresate către expeditor. Prețului prenumeratiunei pentru Săbiu este pe anu 7. fl. v. a. ur' pe o jumătate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte părți ale Transilvaniei și pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. și țeri străine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se plătesc pentru întreaga oră cu 7. cr. sirulu, pentru a două oră cu 5 1/2 cr. și pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Săbiu, in 26 Martiu (7 Apr.) 1867.

(+) Necrologu.

Aradu, 21 Marte.

Georgiu Pop'a de Teusiu, — a cărui mörte, intemplantă la 6 ore dimineții în 17/29 Marte a. c. cu cea mai mare intristare fu audită între români, nu numai ai comit. Aradu, ci și mai departe prin toate unghiurile locuite de romani: — nu e mai multu între cei vii; elu reposă în etate de 43 de ani, în flörea vieții, activității și a inteligenței mature a unui barbatu!

Că să-mi dau și unu tributulu, cu care me află îndatoratu predeceșului reposatu, voi atinge numai unele fapte, ale lui, din cari m'amu invetiatu de tempuriu a-lu cunösee, a-lu stimă și a-lu radică la 'nalțimea unoru rari muritori, cu însușiri escelente!

Voiu atinge anulu 48, candu acestu barbatu, teneru inca, abia de 24—25 ani, — in anulu resturnatoriu de vieții feudala, și a altoru institutiuni invecitate, — inca fu la Timisior'a la congresulu naționalu gr. or. ordinaru de ministeriulu ung. de atunci. Elu in svaturile deputatoru romani, căci congresulu din nevenirea serbiloru neputendu-se ține, — inca că teneru escelă prin energi'a și vorbirile sale.

Voiu atinge și sinodulu diecesei Aradului dela Chis-Ineu in an. 1849 unde reposatulu a fostu unulu dintre cei mai principali factori. — Si oh, elu astadi, candu in diet'a pestana legile din 48 suntu repuse, și la multe alte institutiuni și lucruri de pe atunci se cere executare și vieții, numai pöte grai: că și acestu Sinodu a fostu legalu, și otaririle lui valide.

Séu cine nu-si aduce aminte de energi'a reposatului in diet'a pestana din an. 1861 candu și elu fu ablegatu dietalu?

Cine nu-i cunöscöe activitatea și dreptatea in restempulu de doi ani, de candu se afla in Comit. Aradului cá Comite supremu? martoria ne este: „Arader Ztg. nr. 75 a. c. in care se descrie însușirile lui cu condeiu adevratu, iar nu incinsu in veninu, precum facu alții. — Contarü inca trebuie in launtrulu loru să-i cunöscöa rarele lui proprietăți. — Aceea, ce-i arunca acesti'a, ca nu conveniä dignității lui a se dá de nationalistu și a primii pre totu insulu, care-i venea cu plansori, ci sa-i fia indrumatu la oficiele competente, — tocmai aceea l'a facutu mare, popularu, și neuitatu pentru dreptatea sea.

Elu, pelänga aceea, ca la unii și alții mai confidenti se plangea de durere de peptu, lucră ne'ncetatu.

Dupa denumirea ministeriului ung. in 18 feb. a. c. — cugetă pre demnulu barbatu a calatori in susu la Pesta și Viena, și a predă resignatiunea oficiului seu lá locurile competente. Pe unde tinedu-se vre-o 10—12 zile s'a re'torsu la Aradu, și precum se vorbește, pe drumu întrebunții nesece pilule medicale. — Asiä dara in tempu schimbaciosu de primavéra in caletori'a sea se bolnavi. Ajungendu acasa, se puse in patu, și medicină, — dupa aceea-i fu mai bine, și oh nefericire! spunu unii, ca pre unu tempu ventosu est in fiaeru și dá multiamita doctoriloru, cari l'au lecuitu. A estu și pe picioru a visită pre unulu și altulu! In 10/22 Martiu se vedü mai pre urma umblandu pre utilia. Dulcea lui sora maritata Varg'a se află la Pancot'a; cumnatulu seu D. Florianu Varg'a erä la Pest'a cá ableg. dietalu. — Morbosulu nu primia pre nime afara de doctorii sei. Dorányi, Michaliu (de regimentu ces. r.) și Köpf, — Morbulu, despre care se dice, ca nici doctorii nu aru fi fostu in curatu, sa fia fostu la inceputu unu catarhu (Grippe) grozavu. — Elu avea datin'a a se spelä cu apa rece, preste totu corpulu. Facutu-a elu acést'a in tempulu din urma, impartasitoriu nu scie;

— se vorbește și despre bai'a calda întrebunțiată
A două oră într'o vinere a caditu in patu, și la o septamena ieräsi într'o vinere a reposatu, și i s'a stinsu scump'a-i vieții!

In gropaciunea i-a fostu pompösa, precum numai pre rarü se pöte intemplantä, cu töte ca unii dicu, ca aru fi lasatu sa fia ingropatu numai prin preotulu seu, luandu pre lângä sine 2 prunci cantäreti. — Mörtea lui se vestise cá fulgerulu, și Dumineca in 19/31 Martiu acursera nenumerati stimatori. — In nöptea trecuta ploöse, și pre utilie erä destula tina, totusi nenumerata multime de ömeni de töta plas'a, natiunea, și confesiunea se astrinsese inaintea casei comitatului, și in curte. — La 3 ore dupa amedi se incepü prohodulu, preoti cu mai multi protopopi in frunte erau imbracati preste 30 inși, și între ei multi venira din indepartare de 3—4 statiani. Solenitatea se tinü in auli'a casei comitatului, dara aceea se turburä prin o plöia, care se versä cá din ciuberu, și totusi miile și miile de töta plas'a, între care mai alesu se vedea stabulu militariu cu diregatori civili și unu numeru frumosu de dame, — nu se indepartara! Atät'a popularitate, atät'a alipire către reposatulu! Déca erä, tempulu fără plöie, 10-15 mii de ömeni, cá unulu se astringea, și petrecea până la locul unde nu este politica, nu este ura, ci odihna vecinica. Fia-i tierän'a usiorä și memori'a-i neuitata!

Scölele nöstre in Transilvania.

Acést'a e titlu'a a doi articuli publicati in nrüi „Albinei“ 31 și 32 din anulu curgatoriu, articuli, cari prin cuprinsulu loru ne dau ansa sa vorbimü și noi unu cuventu apropos la tem'a de mai susu. Nu o facemu acést'a pentru prim'a öra, nici pentru ultim'a öra; căci afacerile scolastice le-amu pretiuitu și le vomu pretiui cu multu mai pre susu, decätu sa nu ne redicämu cuventulu și sa nu ne întrepunemu pentru ele cu töte puterile nöstre, in totu tempulu și in totu locul unde vomu vedé ca e necesariu. Cu scölele nöstre suntu strinsu legate interesele natiunei și bisericeii nöstre; deci prin scöle putemu sa dicemu ca aperämu interesele cele mai inalte, cele mai sacre ce le avemu.

Cetindu susu citatii articuli, marturisimü, ca noi amu trebuitu sa venimü in urma la acea convictiune, ca autorulu loru a vrutu prin ei sa faca mai multu numai o ostentatiune. In adeveru, ce spune d. corespundinte anonimu alu „Albinei“? D-lui spune „ca noi nu avemu scöle, și cari se dicu a fi, suntu astfelu intöcmite, incätu fructulu loru nu s'a putatu inca observä“, prin urmare ca scölele nöstre suntu o fictiune și ca ele nu aru fi o fictiune, decä „s'aru inspectiunä și conduce de statu“; dar asertiunile sele acestea, d. corespundinte alu „Albinei“, precum nu le subscrie, asiä nici nu le dovedesce, și le publica éca asiä numai, cá sa fia publicate și apoi sa le créda cine va vrea. Totu d-lui, cine a fi, mai spune, ca are la mäna tabelele statistice din anulu 1863/4 și 1864/5 din dieces'a metropolitana gr. or. și citandu din ele cifrele copiiloru umblatori și neumblatori la scöla, din mai multe protopopiate, dice ca acele cifre nu suntu adeverate, căci d-lui scie „cu totulu alte proportiuni“, pre cari in sa nu le-a pusu pe härthia, cá sa le póta și publiculu cetitoriu vedé și asemenä. Inca ne mai spune respectivulu domnu parerea sea între altele și despre materialulu de invetiamentu, despre cártile și metodele proprie pentru scöla populara și despre calificatiunea invetiatoriloru. Nu avemü nimic'a de a observä contra päreriloru acestor'a, scöse din sciinti'a pedagogiei; căci și noi dorimü și lucrämu cátu ne stä in putere, cá sciinti'a acést'a sa sträbata din di in di mai multu a introduce reformele

sele in organizarea scöleloru nöstre. Noi, cá și domnulu corespundinte respectivü, marturisimü, ca in directiunea acést'a este förte multu de facutu. Nu putemu in sa nici decum, consciinti'a nöstra nu ne lasa, sa mergemu cu d. corespundinte alu „Albinei“ până a dice, ca „numai statulu e in stare a reformä scöla populara dupa cuviintiä.“ Principiulu acést'a, sustinutu de d. corespundinte alu Albinei, se pare a ignorä sciinti'a; cu töte acestea bunu e și elu pentru de a face o ostentatiune cu elu. In privinti'a acést'a e remarcabilu și förte caracteristicu și pasagiulu din urma, cu care d. corespundinte-si incheia articulu, esprimandu-si speranti'a, ca „ministeriulu cultulu va pricepe propunerea dilei... și va lucrä inainte prin redicarea afaceriloru scolastice, cátu se pöte mai perfectu și corespundiatu cerintieloru moderne.“

Amu vedütu unde ese și unde ne scöte d. corespundinte alu Albinei. Acum sa ne întörcemu sa vedemu de unde pléca d-lui.

„Pre candu reorganizarea constitutiunala a „monarchiei pasiesce inainte, se arata totodata si „trebunții reformeloru pre astfelu de terenu alu „vietii de statu, care de-si se vede a fi celu mai „de pre urma escurgatoriu alu organismulu de statu, totusi are missiunea a formä temeulu statulu modernu, intielegemu aci scöla populara.“ Astfelu incepe primulu articulu. Insa care e öre intielesulu exordiolu acestu'a, nu tocm'a usioru de intielesu? — Se dice ca reorganizarea constitutiunala a monarchiei pasiesce inainte, — bine, asiä sa fia de pe partea nöstra; dar cum öre scöla populara devine a fi terenu alu vietiei de statu, care de-si se vede a fi celu mai de pre urma „escurgatoriu“ alu organismulu de statu, totusi are missiunea a formä temeulu statulu modernu? Acést'a nu o intielegemu.

Alu doilea pasagiu totu din articulu antäiu suna asiä: „Regimulu de până acum cautä a intempinä imbultitörea necessitate de reforme pre terenulu acést'a cu espressiunea: sciinti'a e putere.“ Ei bine, acést'a e mai romanesce și o intielegemu; întrebämu in sa, öre regimulu de până acum si-a implinitu missiunea fatia cu scölele, cautandu a intempinä imbultitörea necessitate de reforme pre terenulu acést'a, cu espressiunea: sciinti'a e putere? — Cunöscemu espressiunea acést'a; e a unui fostu d. ministru. E frumosä espressiune și scimü ca ea, cá multe alte frase bine sunatöre, a facutu sensatiune placuta nu numai in barbatii de scöla din Austria, ci și in cei din Germania, și si-au gratulatu cu totii, vedindu ca unu ministru austriacu profesäza unu atare espressiunea acestu adeveru? Domnulu corespundinte alu Albinei ne spune, ca „espressiunea a fostu data, dar problem'a nu fu deslegata“, din cauza, precum dice, ca „au diferitu opiniunile despre aceea, ca inaintea cărui foru, constitutiunalu (?) *) séu bisericescu, aru fi sa se deslege acést'a problema.“ Eata deci, dupa d. corespundinte alu Albinei, ce a fostu caus'a ca scöleloru nöstre nu s'a pututu dá reform'a cuviinciösa. — Dar sa ne credemu ochiloru, candu intr'unu jurnalü seriösu cetimü o astfelu de opiniune?

Sa ne permita d. corespundinte alu Albinei a-lu întrebä, decä in Austria a potutu fi indoiéla despre aceea, ca problem'a organizärei scöleloru inaintea cărui foru are sa se deslege, inaintea forulu constitutiunalu (?) séu bisericescu?

*) Nu intielegemu cum d. corespundinte alu Albinei pune fatia in fatia forulu constitutiunalu cu celu bisericescu. Au döra d-lui in statu nu äsa decätu numai constitutiunalismu și in biserica numai absolutismu. Noi scimü ca constitutiunalismulu e o institutiune propria a bisericeii nöstre, de care acést'a s'a si bucuratu totudeaun'a, candu i-a fostu lasatu exercitiulu liberu si candu n'a fostu impededata prin absolutismulu statulu.

verso

